

LIFE-Nature projekt nr. LIFE03 NAT/EE/000180

“Natura 2000 biotoopide kaitse Räpina poldril”

RÄPINA POLDRI AVAMAASTIKU LINNUSTIKU TRANSEKTLOENDUSED 2004.A.

INVENTUURI ARUANNE

Koostajad: Henn Pärnamets

Tartu 2004

Kokkuvõte

Räpina polder paikneb Põlvamaal, Lämmijärve kaldal. Nimetatud ala on Eesti suurim (1408,5 ha) maaparandusobjekt ning Põlvamaa ainus poldriala.

Kogu Räpina poldri Natura-ala linnustiku liigiline koosseis, arvestades andmeid ajavahemikul 1990-2004, on **156**. Neist kindlaid pesitsejaid liike (st. pesitsevad igal aastal) on 120 ning ebaregulaarseid pesitsejaid (st. ei pesitse igal aastal, sõltuvalt tingimustest) on 16. **IBA alade linnustiku (136 liiki) hulgast on poldril registreeritud 60 liiki (ajavahemikul 1990-2004), kellest pesitsejaid 38 liiki.** Räpina polder on rändeperioodil oluliseks peatuskohaks **21 liigile**, kes kasutavad nimetatud ala vaid kevad- ja sügisrändel.

Käesolev aruanne kajastab 2004.a Räpina poldril transektloenduse käigus teostatud välitööde tulemusi **avamaastiku** ja **veelindude** pesitsusaegse arvukuse hindamisel. Esitatud on hinnagud vastavate liikide miinimum ja maksimum pesitsuspaaride arvu kohta. Transektloendus teostati kahel korral (sh eraldi päevaloendused ja ööloendused) ajavahemikus 27. mai – 19 juuni. Loendustulemused ja vastavalt hinnatud haudepaaride arv on esitatud tabelis 1. Kokku registreeriti **85 liiki**, kellest kindlate pesitsejatena võib arvestada **60 liiki**¹.

Metoodika

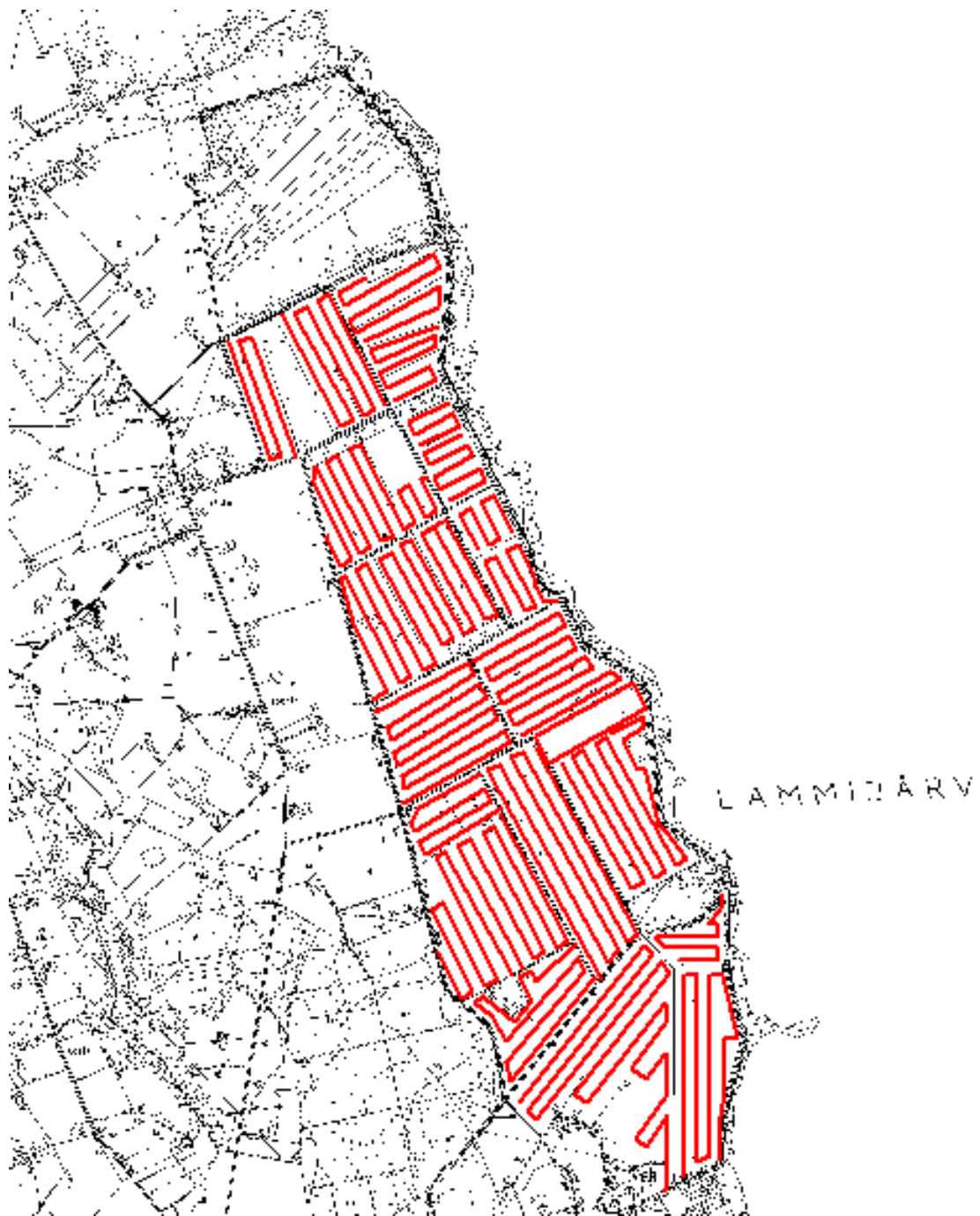
Loendused teostati kokku 12 päeva jooksul vahemikus 27. mai – 19 juuni. Loendusperioode oli kaks:

- 27 mai – 1 juuni
- 14 juuni- 19 juuni

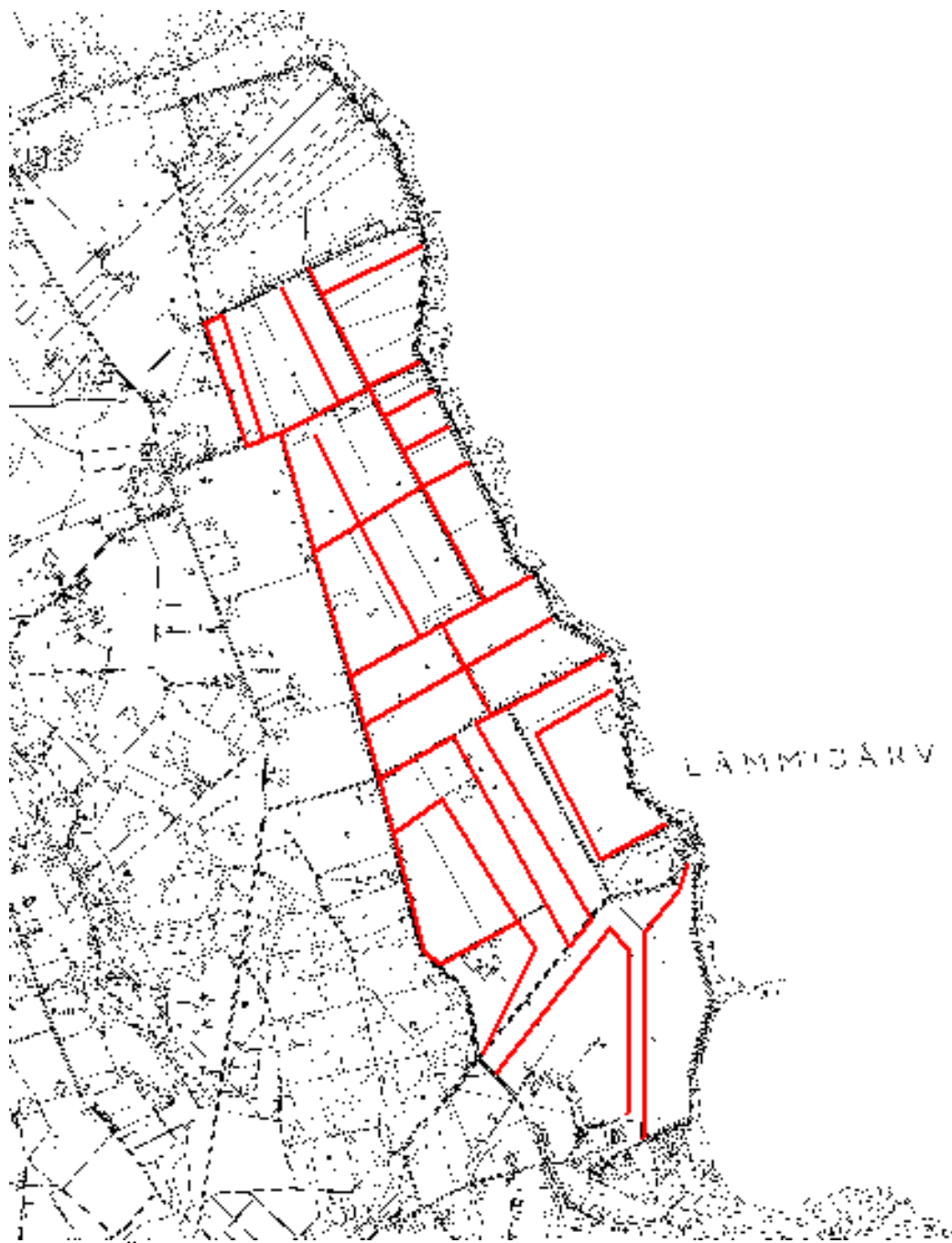
Transektloendused (nii päevased kui ka ööloendused) teostati 13,1 km² suurusel alal. Päevaste loenduste transekti kogupikkus oli 110,3 km (joonis 1), mis läbiti kahel korral. Kahekordselt läbiti ka ööloenduste transekt, mille kogupikkus oli 46,13 km (joonis 2). Päevased loendused teostati varahommikuti, transektloenduste üldistele nõuetele vastavates tingimustes. Ilmastiku olud olid transektloenduste teostamisel üldiselt soodsad (vaikne tuul, sobiv temperatuur), kuid paaril päeval sadas ka hoovihma. Loendusriba laiuseks oli päevaste loenduste puhul 100m ning lähtuti “poolpaaride” meetodist (loendusribale loeti 0,5 paari). Registreeriti transekti marsruut, nähtud-kuuldud liikide arv isendites ning asukoht, kus vastav liik esines. Ööloenduste teostamisel lähtuti öölaulukuloenduste juhendist, kus loendati kõik kuuldud isendid (loendatavaks ühikuks linnupaar). Loendustulemused on kantud MapInfo formaadis kaardile (lisatud elektrooniliselt aruandele).

Haudepaaride hindamisel on arvestatud transektloendusel saadud tulemusi. Hinnangud on antud ainult **avamaastiku** (sh veelinnud) liikide osas. Juhul kui transekt läbis osaliselt ka väiksemaid metsatukki või põõsaribasid, siis loendati ka nähtud-kuuldud metsalinnuliigid, kuid haudepaaride hinnanguid saadud tulemuste põhjal ei ole antud. Samuti on haudepaaride hindamisel arvestatud kas, registreeritud isendid olid potentsiaalsed pesitsejad, toitujad, sulgijad, läbirändajad vms.

¹ Käesolevas aruandes on pesitsuspaaride arvukuse hindamisel arvestatud avamaastiku liikidega (sh veelinnud).

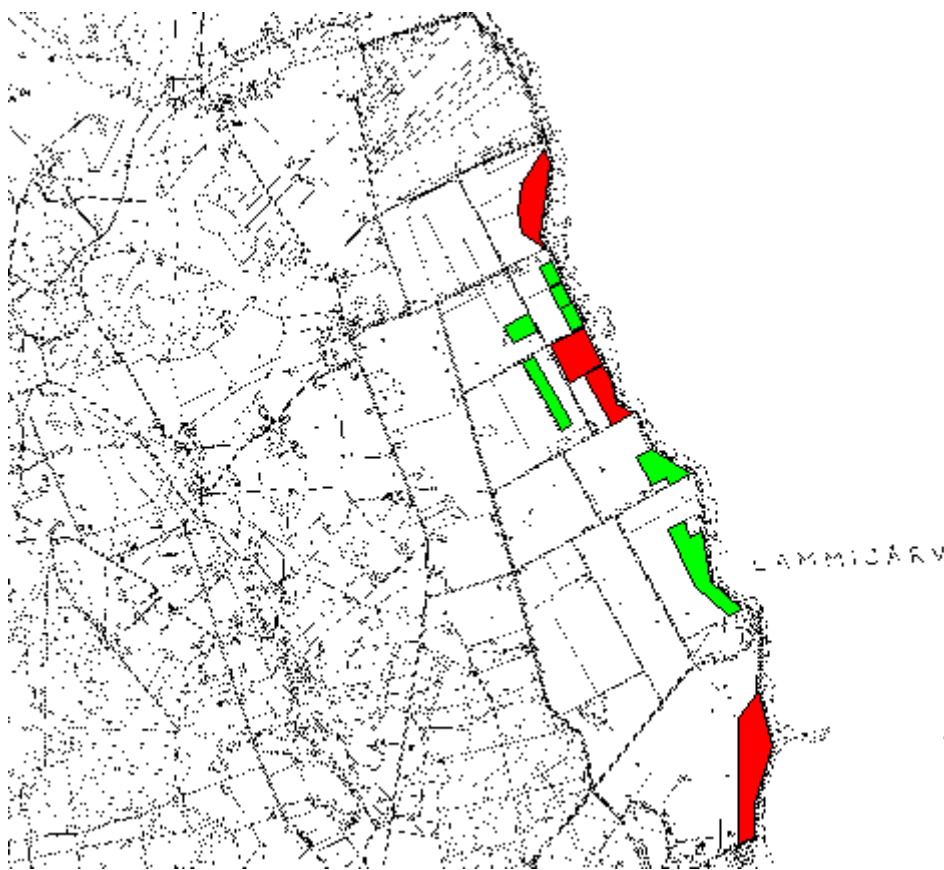
Joonis 1. Päevane transektloenduse marsruut Rõpina poldril – kogupikkusega 110,3 km.

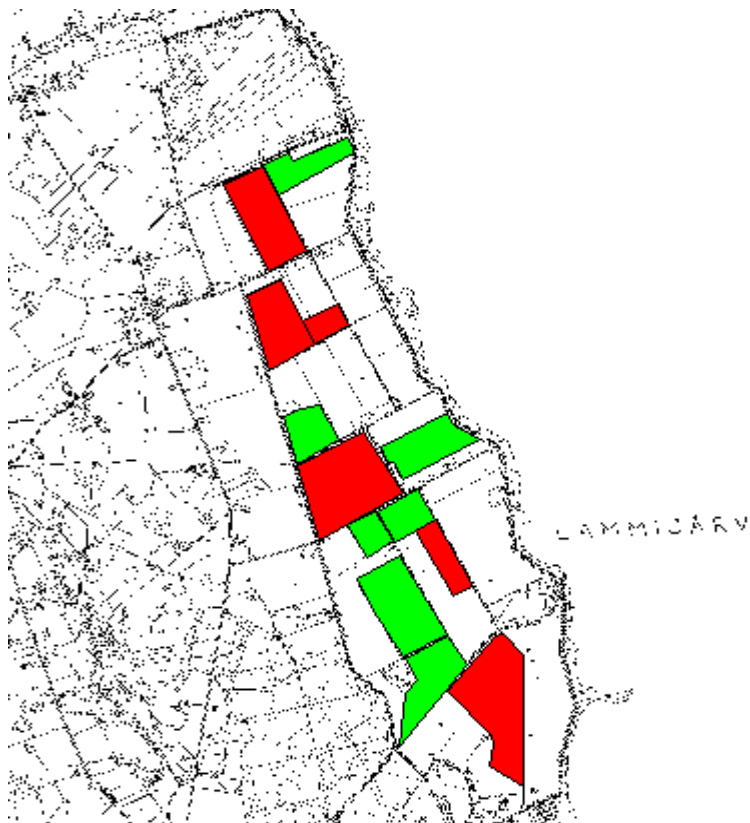
Joonis 2. Ööloenduste transekt Rõpina poldril kogupikkusega 46,13 km.

Tulemused ja arutelu

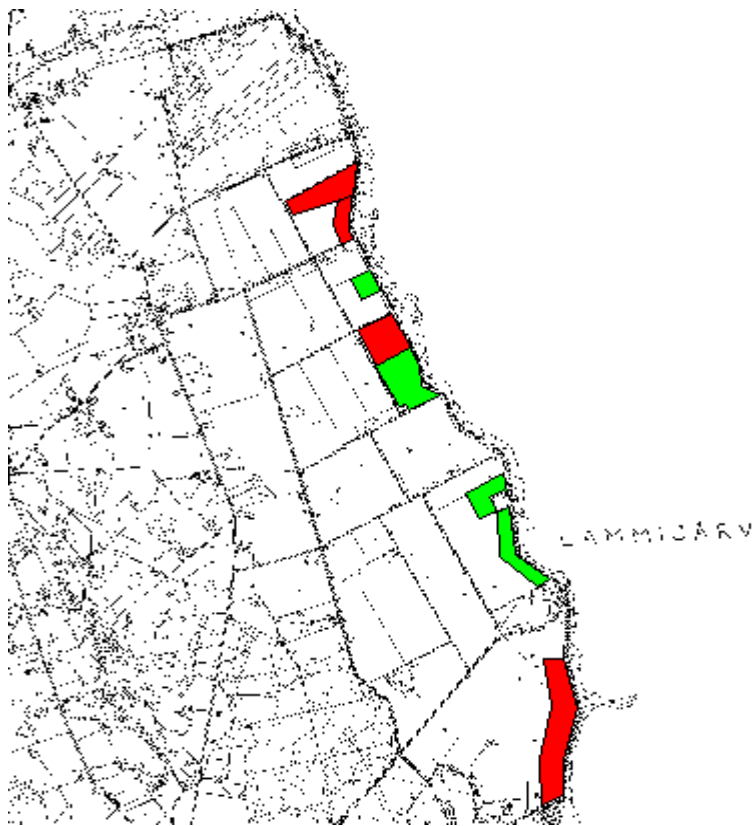
Päevase loendustransekti (110,3 km) kahekordsel läbimisel registreeriti kokku 84 liiki (esimesel perioodil 73 liiki ning teisel perioodil 68 liiki). Sellest tulenevalt oli liike, keda kohati ainult ühel korral (nt. kanakull, raudkull, luitsnökk-part, kühmnökk-luik, herilaseviu jt.) ning haudepaaride arvu hinnang on seetõttu väiksema usaldusväärsusega. Ööloenduste tulemusena registreeriti **19 liiki**, mille tulemusena lisandus liiginimekirja üks uus liik (sooräts), keda kohati saagijahil kahel korral. Kokku registreeriti **85 liiki**, kellest kindlate pesitsejatena võib arvestada **60 liiki**. Loendustulemuste alusel võib Rápina poldril avamaastiku liikide haudepaaride arvukust hinnata vahemikus **1500...2500**. Linnudirektiivi lisa I liike registreeriti kokku 19, kellest **14 liiki** on hinnatud ka kindlateks pesitsejateks. Nendest arvukaimad pesitsejad on **rukkirääk** (80...110 paari), **mustviires** (70...100 paari), **väikekajakas** (70...100) ning **tápikhuik** (30...50 paari). Nimetatud liikide jaoks väärtuslikumad alad poldril on esitatud joonistel 3-6. Loendustulemused kõikide registreeritud liikide osas on esitatud tabelis 1 ning detailsemad kaardid lisatud MapInfo formaadis elektrooniliselt. Tabelis 1 on tumedalt (*bold*) märgitud liigid, kes on kaitsestaatuselt Linnudirektiivi lisa I liigid.

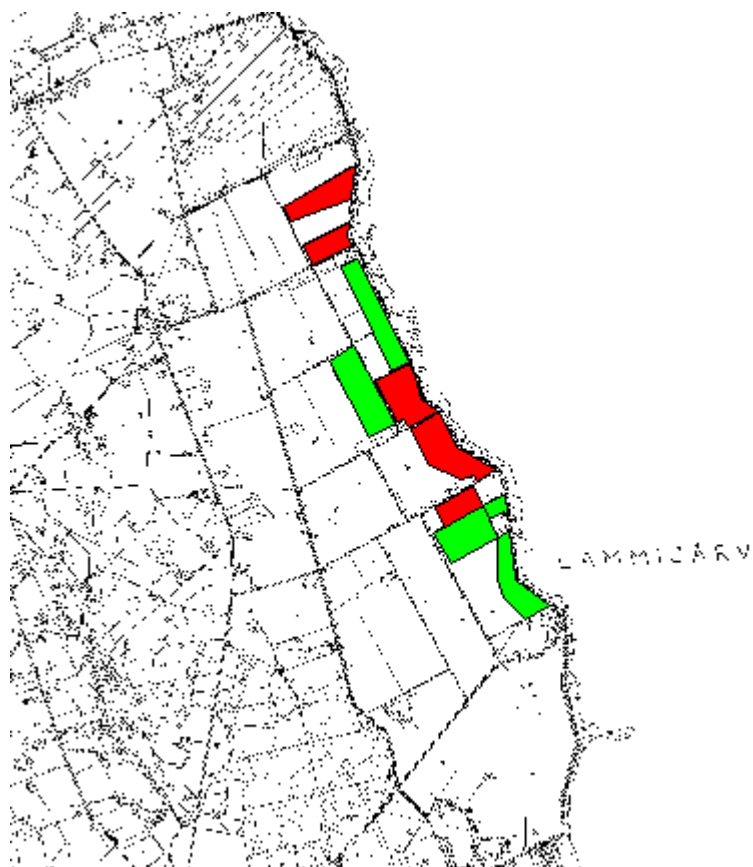
Joonis 3. Mustviirese (*Chlidonias niger*) väärtuslikumad alad Rápina poldril. Punasega alad, kus arvukus üle 10 paari ning rohelistega alad, kus liigi arvukus 5-10 paari.

Joonis 4. Rukkiräägu (*Crex crex*) väärtuslikumad alad Röpina poldril. Punasega alad, kus liigi arvukus üle 8 paari ning rohelisega alad, kus arvukus on 4-8 paari.

Joonis 5. Väikekajaka (*Larus minutus*) väärtuslikumad alad Röpina poldril. Punasega alad, kus arvukus üle 10 paari ning rohelisega alad, kus liigi arvukus 5-10 paari.

Joonis 6. Täpikhuiga (*Porzana porzana*) väärtuslikumad alad Rõpina poldril. Punasega alad, kus arvukus üle 5 paari ning rohelisega alad, kus liigi arvukus on 2-4 paari.

Tabel 1. Rápina poldri 2004. a transektloenduse tulemused ning pesitsuspaaride arv (hinnanguline).

LIIK	LIIGI KOOD	Paaride arv (I päevane loendus)	Märkused (toitujad, sulgijad, vms)*	Paaride arv (II päevane loendus)	Märkused (toitujad, sulgijad, vms)*	Paaride arv (I ööloendus)	Paaride arv (II ööloendus)	Märkused	HINNANGULINE PESITSUS-PAARIDE ARV**
Kanakull	ACCGEN		1 ülelend						TK
Raudkull	ACCNIS			1					1...2
Rästas-roolind	ACRARU	9		8		1			10...30
Aed-roolind	ACRDUM	21		2		12	11		5...20
Soo-roolind	ACRRIS	59		74		40	10		50...80
Kõrkja-roolind	ACRSCH	67		24		61	8		50...100
Tiigi-roolind	ACRSCI	3		3					1...3
Vihitaja	ACTHYP	12	16 ülelend	22					10...20
Põldlõoke	ALAARV	72		36					30...80
Luitsnökk-part	ANACLY			6					5...15
Piilpart	ANACRE	54	30 toitumas	100	sh. enamus toituvad, sulgivad	1			10...20
Viupart	ANAPEN	4		4					0...5
Sinikael-part	ANAPLA	50	150 toitumas	71		2			50...70
Rägapart	ANAQUE	10	48 toitumas	60	sh. enamus toituvad, sulgivad				10...20
Sookiur	ANTPRA	41		19					20...50
Metskiur	ANTTRI	1		4					5...15
Piiritaja	APUAPU		38 toitumas		36 toitumas				TK
Väike-konnakotkas	AQUPOM		3 toitumas		2 toitumas				TK
Sooräts	ASIFLA					1	1	territ	0...1
Hallhaigur	ARDCIN		1 toitumas + 2 ülelend		4 toitumas + 1 ülelend		4	ülelend	TK
Punapea-vart	AYTFER	2		2					1...5
Tuttvart	AYTFUL	6	20 toitumas	12					5...15

Hüüp	BOTSTE	2			2		1..2
Hiireviu	BUTBUT	3	3 toitumas + 2 ülelend	2	1 toitumas +2 ülelend		2...3
Kanepilind	CARCAN	26		18			20...40
Ohakalind	CARCAR	10		8			10...20
Karminleevike	CARERY	13		1			5...15
Pasknäär	CARGLA			1			0...5
Mustviires	CHLINIG	118	osad toituvad	88			70...100
Valge-toonekurg	CICIC		15 toitumas + 1 ülelend		9 toitumas + 1 ülelend		TK
Roo-loorkull	CIRAER		2 toitumas		4 toitumas		1...2
Välja-loorkull	CIRCYA		4 toitumas		4 toitumas		TK
Soo-loorkull	CIRPYG		1 toitumas		1 toitumas + 2 ülelend		TK
Kaelustuvi	COLPAL		2 ülelend				
Hakk	CORMON		10 ülelend				5...10
Hallvares	CORONE	63	3 ülelend				5...10
Ronk	CORRAX		1 ülelend				1...2
Rukkirääk	CRECRE	39		27	108	102	80...110
Kühmnokk-luik	CYGOLO			2			0...1
Räästapääsuke	DELURB		6 toitumas		palju		
Põldsiitsitaja	EMBHOR	3		2			0...5
Talvike	EMBCIT	18		6			10...20
Rootsiitsitaja	EMBSCH			1			1...5
Punarind	ERIRUB			1			
Metsvint	FRICOE			2			
Lauk	FULATR	10		1			5...15
Tikutaja	GALGAL	64		51	53	30	50...70
Sookurg	GRUGRU		22 toitumas		22 toitumas + 14 ülelend		0...1

Merikotkas	HALALB		1 toitumas + 2ülelend		1 ülelend	4	ööbimas	TK
Suitsupääsuke	HIRRUS		3 ülelend		palju toitumas			TK
Punaselg-õgija	LANCOL	15		9				10...20
Hõbekajakas	LARARG	28	toitumas					1...3
Kalakajakas	LARCAN			6				5...10
Väikekajakas	LARMIN	60		81				70...100
Naerukajakas	LARRID	150	34 ülelend	70		14	ülelend	100...200
Mustsaba-vigle	LIMLIM	25	90 toitumas	34				20...40
Jõgi-ritsiklind	LOCFLU	25		10		36	20	20...50
Võsa-ritsiklind	LOCNAE	25		21		60	108 arvukas	50...100
Ööbik	LUSLUS	4		5		23		15...30
Linavästri	MOTALB	1						
Hänilane	MOTFLA	53		59			2	50...70
Hall-kärbsenäpp	MUSSTR	3		4				5...10
Suurkoovitaja	NUMARQ		18 toitumas					3...5
Peoleo	ORIORI			2				
Herilaseviu	PERAPI		1 toitumas					TK
Tutkas	PHIPUG	2		2				1...3
Mets-lehelind	PHYSIB			3				
Harakas	PICPIC	4						5...10
Täpikhuik	PORPOR	6		10		40	27	30...50
Võsaraat	PRUMOD			1				
Kadakatäks	SAXRUB	93		83				70...100
Jõgitiir	STEHIR	20		10				10...20
Kuldnokk	STUVUL		60 poega					
Mustpea-põõsalind	SYLATR	9		6				
Aed-põõsalind	SYLBOR	4		2				
Pruunselg-põõsalind	SYLCOM	32		6				
Väike-põõsalind	SYLCUR	9		3				

Mudatilder	TRIGLA	20		20				20...30
Heletilder	TRINEB	1	toitumas	2	toitumas			TK, L
Metstilder	TRIOCH	2						1...5
Punajalg-tilder	TRITOT	18	10 ülelend	26				20...30
Musträstas	TURMER	1						
Laulurästas	TURPHI	2	2 ülelend					
Hallrästas	TURPIL	2		6				
Kiivitaja	VANVAN	11	7 ülelend	43	40 ülelend	13		50...100

*Märkuste lahtris on arv antud isendites

**Haudepaaride arvu on hinnatud vaid avamaastiku liikide (sh veelinnud) osas, kelle kohta transektloenduse tulemusena kogunes piisavalt usaldusväärset infot.

Varasemad uuringud ning ettepanekud edaspidisteks loendusteks

Räpina poldril on ulatuslikumad transektloendused läbi viidud kahel korral – aastal 2001 ja 2004. Aastal 2001 teostati päevane transektloendus ajavahemikus 4 mai – 18 juuni. Loendused teostati kolmes etapis:

- 4-7 mai
- 2-5 juuni
- 15-18 juuni

Loenduste eesmärgiks 2001 aastal oli saada põhjalikum ülevaade nii poldri linnustiku liigilisest koosseisust kui ka arvukusest pesitsusperioodil. Lindude pesitsusaegset arvukust (pesitsuspopulatsiooni suurust) poldril hinnati haudepaaride arvuna. Mõnede liikide või rühmade puhul, kes ei moodusta püsivaid haudepaare (nt. kanalised, osa kurvitsalisi) või kelle populatsioonides leidub palju territoriaalseid üksikisendeid (nt. röövlinnud, areaali piiril olevad värvulised) loeti haudepaariks tinglikult isaslindude või pesitsusterritooriumite arv. Pesitsusaegne arvukus hinnati vahemikuna (miinimum-maksimum), mis arvestab niihästi arvukuse aastaseid kõikumisi kui hinnangu ebatäpsust. Eesmärgiks oli, et tegelik arvukus jääks suure tõenäosusega esitatud vahemikku. Lisaks eelnevale võeti pesitsuspopulatsiooni suuruse hindamisel arvesse ka poldri erinevaid biotoope ning nende osatähtsust. Antud parameeter osutus eriti oluliseks liikide korral, keda loenduse käigus ei kohatud eriti arvukalt, kuid kelle arvukus peaks poldril olema suhteliselt kõrge. Seetõttu oli 2001 aasta transektloenduse tulemusena esitatav liigiline koosseis tegelikust mõnevõrra väiksem. Samas oli andmete puudulikkuse tõttu raske hinnata liikide arvukust, keda varasematel aastatel pesitsusperioodil oli kohatud vaid mõned korrad (rabapüü, sooräts, tumetilder jt.). **Üldse registreeriti 2001 aasta transektloenduse käigus kokku 99 liiki, kellest pesitsejaid 81 liiki.** Nimetatud perioodil teostatud loenduste tulemusena tehti järeldus, et vähem kvalitatiivsed (ka kvantitatiivsed) on metsalinnustiku loendustulemused ning hinnangud, sest poldri metsaosad on väga tihedad ning kohati läbimatud. Siiski, arvestades Räpina poldri kui tähtsa linnuala (IBA) ja Natura ala staatust, osutusid rohkem olulisemaks avamaastiku ja veelindude arvukuse hinnangud, mis töö mahtu arvestades olid sellel hetkel piisava usaldusväärsusega.

Käesolevas aruandes on kajastatud transektloenduse tulemused konkreetselt **avamaastiku** lindude osas ning vastavalt sellele ei olnud välitöodes ettenähtud rändeaegseid vaatlusi ega ka metsalinnustiku loendusi. Sellest tulenevalt on esitatud andmed kvaliteetsemad ning usaldusväärsemad (valitud meetodika sobib hästi ainult avamaastiku liikidele).

Metsalinnustiku liigilise koosseisu ja arvukuse hindamisel Räpina poldril peab kindlasti aluseks võtma teistsuguse meetodika (tihedamad transektid – 50 m põhiriba ja spetsiaalne ajagraafik, st. loendused varahommikul mil enamus liike on aktiivsed).

Eraldi on mõistlik teostada **ööloendused** liikide osas, kelle aktiivne tegutsemisaeg langeb öistele tundidele. Ööloenduse perioode võiks olla kolm: 20-31. mai; 1-12. juuni; 13-24 juuni. Samuti ei ole otstarbekas ööloendusteks planeerida tihedat transekti, kuid transekti kogupikkus peaks olema vähemalt 10 km. Kõige olulisem on loendused teostada sobivate ilmastiku tingimustega (soe, tuuletu), mis tagab hea kuuldavuse ning enamuse liikide aktiivsuse.

Käesoleva transektloenduse tulemusena tuleb märkida, et veelindude ja kajakate pesitsusaegse arvukuse täpsemaks hindamiseks peab valima teise meetodika. Ilmselt on parim lahendus lausloendus ning spetsiaalne pesade otsimine ning registreerimine

kaardistusmeetodil. Praeguste andmete alusel on selgunud antud liikide osas kõige väärtuslikumad alad poldril, mille piires tuleks järgnevatel aastatel teostada spetsiaal-uuringuid pesade leidmiseks. Eesmärgiks oleks selgitada täpsem haudepaaride arv, sest seniste meetodikatega teostatud loendused annavad ligikaudseid tulemusi ning võivad olla ülehinnatud (või alahinnatud). Kuna Rápina polder on Natura 2000 ja IBA-ala staatusega suures osas just arvuka ja liigirohke veelindude populatsiooni tõttu, siis on nimetatud spetsiaal-uuring igati õigustatud.

Samas on selge, et ei ole piisavalt ressursi teostada igal aastal sedavõrd palju erinevaid uuringuid ja loendusi. Selleks ei ole ka põhjendatud vajadust. Soovitav on igal aastal teostada rändeageid vaatlusi (suur-laukhani) ning valitud poldri osades lausloendust veelindude (pütid, pardid) ja kajakate (väikekajakas) pesitsusaegse arvukuse hindamiseks (ajaline maht siinkohal ei ole suur). Samuti saab olemasolevate andmete alusel selekteerida liigid, kelle pesitsusaegset arvukust peaks võimalusel igal aastal (või vähemalt 3 aastase perioodiga) hindama. Nendeks liikideks on **rukkirääk**, **täpikhuik**, **mustviires** ja **väikekajakas** (kahe esimese liigi puhul sobib paremini ööloendus ning viimaste osas lausloendus).

3-5 aastase perioodiga võib teostada ulatuslikumaid transektloendusi eraldi avamaastiku ja metsalinnustiku liikide osas (sh. ööloendused). Arvestades poldril pesitsevate metsalinnustiku liikide koosseisu ja vastavaid biotoope võib hinnata antud loenduse teostamise tähtsuse teisejärguliseks.

Kokkuvõtteks võib järeldada, et edaspidi peab spetsiaalselt tähelepanu pöörama liikidele, kelle populatsioonid poldril on piisavalt suured ning vajavad esilagu pidevat seiret (nt. rukkirääk, väikekajakas, mustviires, täpikhuik) optimaalse kaitsekorralduse rakendamiseks. Eraldi tähtsusega on vaatlused rändeperioodil, kuna Rápina polder on Ida-Eestis üks olulisemaid peatuspaiku läbirändavatele liikidele.